THE ISRAELITE PRESS of Western Canada. The only Jewish Newspaper
דאָס אידישע וואָרט
Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year.
Est. 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg Manitoba

אברהם גאָלדבערג

אב. גאָלדבערג, וועלכער טרעט דאָ מאָרגן אויף אין אַן עפנטלאַכער לעקציע איבער דער לאַגע אין אויסזיכטן פון ציוניזם, איז איינער פון די וועראַנען פון דער ציוניסטישער באַוועגונג אין אַמעריקע און איינע פון די אָנגעזעענסטע פיגורן אין דער וועלט־ליטעראַטור.

אַנקומענדיק קיין אַמעריקע מיט פינף־און־צוואַנציק יאָר צוריק פון אַ רוסישן שטעטל, האָט ער, נאָך אַ קורצער צייט פון וואַקלענישן און איבער־גאַנגען, אַריינגעוואָרפן זיך אין דער ציוניסטישער באַוועגונג, וואָס האָט נאָך דאַן אויף דער אַמעריקאַנער אידישער גאַס כמעט קיין שום איינפלוס אין וואָג ניט געהאַט. פון דאַן אָן האָט ער אָן אַן אויפהער געדענט דער באַוועגונג סיי מיט זיין פעאיקער פּען, ווי אַ זשורנאַליסט, און סיי מיט זיין גלענצנדן אָראַטאָרישן טאַלאַנט, — און ער האָט זייער פיל גורם געווען צו דעם גוואַל־דיקן וואוקס פון דער באַוועגונג אין אַמעריקע.

אב. גאָלדבערג איז אַזוי געוואָרן איינער פון די פּאָפּולערסטע און אָנ־געזעענסטע פערזענלאַכקייטן אינ׳ם אַמעריקאַנער אידישן לעבן. און האָט אָנגעהויבן במילא שפּילן אַלץ אַ גרעסערע ראָל אין דער ציוניסטישער וועלט באַוועגונג. ער איז איצט אַן אָנגעזעענער מיטגליד פון דער אַדמיניסטראַטי־ווער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע און פון׳ם בריטן אקציאָנס קאָמיטעט פון דער וועלט אָרגאַניזאַציע, אין וויצע פּרעזידענט פון׳ם געניעראַל־ראַט פון דער אַלוועלטלאַכער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע.

מר. גאָלדבערג האָט געמאַכט עטלאַכע רייזעס קיין ארץ־ישראל, און האָט זיך גענוי באַקאַנט מיט דער אידישער לאַגע און אויסזיכטן דאָרטן. ער איז אויך געווען אַ לעבעדיקער עדות פון די לעצטע אַראַבישע אַטאַקעס אויף דעם אידישן ישוב, און זיין באַריכט פון דאָרטן האָט צוגעצויגן די אַל־געמיינע אויפמערקזאַמקייט.

אָן צווייפל, איז אב. גאָלדבערג איינער פון די גרעסטע אויטאָריטעטן איבער דער לאַגע אינ׳ם ציוניזם. און זיין לעקציע דאָ איבער דעם ענין וועט צוציען די גרעסטע אויפמערקזאַמקייט פון דעם היגן אידישן עולם.

דעם חשובן׳ן גאַסט, וואָס האָט אַזוי פיל פאַרדינסטן פאַר דער ציו־ניסטישער באַוועגונג און פאַר דעם אַמעריקאַנער אידישן קבוץ בכלל, דער־וואַרט דאָ זיכער אַ וואַרימע אויפנאַמע. אין נאָמען פון אָט די אַלע וואָס שעצן הויך זיין אַרבעט פאַר דער זאַך און זיינע פערזענלאַכע קוואַליטעטן, ווינשן מיר אים אַ וואַרימען „ברוך־הבא".

פּרעזידענט מאַזאַריק

דער אכציקיאָריקער געבורטסטאָג פון פּרעזידענט מאַזאַריק, פון טשעכאָסלאָוואַקיע, איז ניט נאָר אַ יום־טוב פאַר זיין פאָלק און לאַנד, פאַר וועמעס פרייהייט און וואוילזיין ער האָט פאַקטיש געקעמפט יעדן טאָג פון זיין וואונדערבאַרן לעבן, נאָר אויך פאַר אַלע פרייהייטס־ליבהאבערס מענשן פון דער וועלט, און פאַר אַלע אונטערדריקטע וועמעס פאָרקעמפער און באַ־שיצער ער איז תמיד געווען, — פון זיין פריסטער יוגנט ביז היינטיקן טאָג.

באַזונדערס אָבער באַטייליקן זיך אידן פון אומעטום אין אויסדריקן זייער געפיל פון טיפער אכטונג און ליבע צו דעם גרויסן זקן, צו זיין אכציקן געבורטסטאָג. מיר האָבן ניט קיין סך פריינט, און זיכער ניט פיל אַזעלכע ערנסטע און אויפריכטיקע גרויסע פריינט. ווי פּרעזידענט מאַזאַריק פון טשעכאָסלאָוואַקיע.

נאָך אין זיינע אינגערע יאָרן, ווען עס האָט אויסגעבראָכן דער היס־טאָרישער שענדלאַכער בלוט־בלבול פון טיסאַ־עסלאַר, האָט זיך מאַזאַריק אוועקגעשטעלט אין די פאָדערשטע רייען פון דער קעמפער פאַר גערעכטי־קייט צום אידישן פאָלק, און מיט׳ן גאַנצן כרען פון זיין נאָבעלער נשמה האָט ער זיך אַריינגעוואָרפן אינ׳ם קאַמף פאַר דער ריינוואַשונג פון׳ם אידישן נאָ־מען פון׳ם שענדלאַכן בלבול.

און ווייטער ציט זיך אַ לאַנגע קייט פון פריינטלאַכע מעשים און פריינטלאַכע אויסדרוקן צום געראָדפ׳טן אידישן פאָלק, — ביז זיין באַזוך אין ארץ־ישראל, וואו ער האָט אויסגעדריקט זיין באַוואונדערונג פאַר די אידישע אויפטון און זיין וואָרימסטע סימפּאַטיע צום אידישן פאָלק אין זיין קאַמף פאַר זיין ווידערגעבורט.

אַ דאַנק דעם נאָבעלן גייסט פון דעם גרויסן זקן וואָס שוועבט איבער זיין לאַנד, האָט די באַפרייטע משעכאָסלאָוואַקיע ניט נאָכגעטאָן די אַנדערע באַפרייטע נאָך דער מלחמה לענדער, וואָס זיינען פון אונטערדריקטע פאַר־וואַנדלט געוואָרן אין די גרויזאַמסטע אונטערדריקער. משעכאָסלאָוואַקיע איז אַזוי פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ שיינעם אינזל אין אַ ים פון אַנטיסעמיטיזם, ראַסן־האַס און ראַסן־קאַמף, און פאַרשיידענע פעלקערשאַפטן געניסן פון די ברכות פון לאַנד און קענגזייטיקער פריינטשאַפט און גוטן ווילן, — וואָס האָט אפשר געהאָלפן אויוועקשטעלן דאָס לאַנד אויך אויף אַ געזונטן עקאָנאָמישן פונ׳ם דאַמענט. בעת אַרום־אַרום הערשן עקאָנאָמישער חורבן און צעפאַלונג.

מיר ווינשן דעם גרויסן זקן נאָך פיל יאָרן פון לעבן און פרוכטבאַרער אַרבעט פאַר דער מענשהייט.

די נייע קאָלאָניזאַציע פּלענער אין קרים

די נייע 109 טויזנט העקטאַר לאַנד אין קרים, איבערגעגעבן אין רשות פונ׳ם „קאָמזעט" פאַר אידישער קאָלאָניזאַציע, ווערן, גלויבן מיר, לאַנג ניט דאַרפן וואַרטן אויף אידישע קאָלאָניסטן. די אידישע לאַגע אין סאָוועטן פאַר־באַנד איז איצט אַזאַ, אַז עס זיינען דאָ זיכער מער בעלנים צו קאָלאָניזירן זיך, ווי עס זיינען דאָ מעגלאַכקייטן צו קאָלאָניזירן.

די נייע קאָלאָניזאַציע דעם סעזאָן וועט דורכגעפירט ווערן אויף אַ קאָלעקטיוון באַזיס. דאָס וועט זיכער זיין די גאַנצע ווייטערדיקע פּאָליטיק פון קאָלאָניזאַציע אין סאָוועטן פאַרבאַנד: באַלד ווי די סאָוועט רעגירונג האָט זיך געשטעלט פאַר אַ ציל צו קאָליקטיוויזירן אַלע פויערס ווירטשאַפטן אין לאַנד, וועט זי דאָך לכתחילה ניט בויען קיין אינדיווידואַליסטישע ווירט־שאַפטן, כדי זיי דערנאָך צו קאָלעקטיוויזירן.

דאָס איז אַ פאַקט, מיט וועלכן די אַגראָ־דזשאַינט רעכנט זיך, און זי זעצט פאַר איר היקף פאַר די קאָלעקטיווע קאָלאָניעס, ווי פריער פאַר די אינדיווידועלע קאָלאָניסטן, וועלכע פלעגן נאָך פריער אויך אַרבעטן אויף אַ סך געביטן קאָלעקטיוו, ווי אינ׳ם געבריך פון טראַקטאָרן, למשל.

מיט דער פאַרגרעסערטער שטיצע פון דער סאָוועט רעגירונג פאַר דער אידישער קאָלאָניזאַציע, קאָן מען דערוואַרטן, אַז דער פּרוצעס וועט נייע טויזנטער אידישע משפחות אויפ׳ן באָדן, און, ווי דער פּראָצעס פון איינוואַרצלען זיך אויפ׳ן לאַנד זאָל ניט זיין שווער, וועט אָבער די לאַגע פון אַזיפיל אידישע פאַמיליעס ווערן פעסטער און זיכערער. ווי אינ׳ם חרוב׳ן שטעטל.

די דייטשע „דרייפוס אפערע"

(ספּעציעל פאַר „דאָס אידישע וואָרט")

פון מ. וואָרמבאַנד

ניט וועגן אַ נייער דרייפוס אפערע האַנדלט זיך עס, ניין, ווידער די אַמאָלי־קע וועלכע איז שוין 36 יאָר אַלט, איר הויפּט העלד, דער האַמאַלסדיקער יונ־גער קאַפּיטאַן דרייפוס איז שוין אַ זי־בעציק יאָריקער זקן. טאַקע איבער דער וועלט אפערע האַנדלט זיך עס; די אַל־טע פראַנצויזישע אפערע, וועלכע איז איצט איבערגעגאַנגען אין אַ דייטשע אפערע.

ווי אַזוי קומט עס? עס האָט געמוזט קומען. לאַנגיש, צווינגענד. די דאָזיקע אפערע, וועלכע איז דערנאָך געוואָרן אַ געוועזן־אפערע און אַ זאַך פון מעגישלאַכן ניט נאָר אַ פראַנצויזישע נאָר אויך אַ דייטש־שע. אָבער וועלכע די אָפּענגעאַרענע־שע זייט פון דעם דאָפּלזייטיקן בלאַט האָט גורם געווען צו אַ צעריסענקייט קאָנ־וואָלסיון־קאַמף, וועלכער האָט גע־באַקט פראַנקרייך אויפ׳ן ראַנד פון בור־גערקריג, און האָט דאַמאָלסט אויך שיר ניט פאַראורזאַכט אַ דייטש־פאַרצווייפ־שע מלחמה, וועלכע וואָלט זיך געקאָנט צעפּראַלערן אין אַ וועלט־קריג, — אין די דייטשע זייט פון בלאַט ביז צו הייני־טיקן טאָג פאַרוויקלט געווען אין מיס־טישע טונקלהייט. אַזוי לאַנג ווי אויף די דאָזיקע זייט איז ניט אָפּגעדעקט געוואָ־רען, אַ שאַטן באַדעקט די צווייטע אָפּע־נע זייט, ווייל איין זאַך איז קלאָר גע־ווען: ס׳איז יאָ אַ געווען אַ שולדיקער; עס איז קיין בעדעקל ספק ניט געווען, אַז אַ פראַנצויזישער אָפיצער האָט דורך דער פאַרמיטונג פון דעם אויטאָליגענשל אַטאַ־שאַ פאַניזאַרדי אָנגעצייגט דעם דייטשן מיליטעראַטאַשע שוואַרצקאָפּן אין פאַ־ריז וויכטיקע מיליטערישע אָקטן און מיט אַן אָפּגעמאַכט צוצושטעלן וויי־טערדיקע אָקטן. אַזוי לאַנג אָבער ווי דער שולדיקער אין דעם איז ניט פעסטגע־שטעלט, איז אַ שטן געבליבן אויפ׳ן כבוד פונ׳ם אומשולדיקן. עס האָט צו־ערשט געמוזט קומען דער וואונדער פון אַ גרויסער דייטשער רעוואָלוציע, כדי דער גאַנצער אמת זאָל אויפגעדעקט ווע־רען. ער לינט אָבער אין די 24 בענדער, אין וועלכע די פאַר־מלחמה אָקטן פון דייטשן אויסערן מיניסטעריאָס זיינען געוואַכט ווי אויך אין אַנדערע, נאָך ניט פאַרעפנטלאַכטע אָבער צוגעגלאַכע אָק־טען.

דעם שליייער איבער דער דייטשער ראָ־לע אין דער דרייפוס אפערע האָט הויפּט־זעכלאַך אויפגעהויבן דער וויצע־פּרעזי־דענט פונ׳ם צענטראַל פאַראיין פון דייטשע שטאַאַטס־בירגער פון אידישן גלויבן, דער באַקאַנטער בערלינער רעכ־טסגעלאַרטער דר. בראָנאַ וויי. ער האָט די 24טיקע אָקטן בענדער פון דעם אויי־סען־מיניסטעריאָס און אַנדערע דאָקו־מענטן געוויסנהאַפט שטודירט און דער־ביי געמאַכט אַנטדעקונגען, וועלכע האָבן ניט נאָר אויפגעדעקט דעם אמת וועגן דער דרייפוס אפערע, זאָנדערן אויך באַ־ייכטעט די מעטאָדן פון דער קייזערלאַ־כער דיפּלאָמאַטיע בכלל.

די פראַנצויזישע געשיכטע פון דער דרייפוס אפערע איז געשריבן געוואָרן אין זעקס הונדערט בענדער. דאָס גרונדליי־גענדסטע וועלט איז זעקס בענדיקע גע־שיכטע פון דער דרייפוס אפערע פון יו־סף רייענאָך. „אַ באַרדערע" איז אויפגע־קומען אויפ׳ן טיש פון דעם פראַנצויזי־שען גענעראַלשטאַב. ס׳איז קיין ספק ניט אַז אַן אָפיצער פונ׳ם פראַנצויזישן גע־נעראַל־שטאַב האָט עס געשריבן, אין עקס־פּערט, בערטילאָן, דערקלערט אַז דער כתב, כאָטש פאַרשטעלט, איז ענלעך צו דעם כתב פון קאַפּיטאַן דרייפוס. אַ צווייי־טער עקספּערט וווידערשפּערכט אים, אַ דרייטער עקספּערט דריט אחרי אַן אחין. דאָס איז גענוג אַז דער גענעראַל שטאַב זאָל באַיינפלוסט ווערן פון דער אַקציאָנע־רען און אַנטיסעמיטן אַז זיי זאָלן דעם אידישן אָפיצער איבערגעבן אין די הענט פון אַ ראַפּינירטן פייניקער מאיאַר פאַטי־דע קלאַם, אים אַרעסטירן, און שטעלן פאַר אַ קריגס געריכט. דער פאַרראַט, פון דעם אידן דרייפוס זאָל העלפן אַרויסרופן פאַרבינדונגען קעגן דער דעמאָקראַטי־שער רעפּובליק און באַפעסטיקן די מיליי־טערישע רעאַקציע. די אַנטיסעמיטישע צייטונג „ליבר פאַראָל" האָט אָנגעהויבן אַ שטאַרקע הצעע קעגן דעם אידישן פאַרראַטער" דרייפוס און דער מאַב האָט זיך אָפּגערופן מיט קולות: „טויט דעם אידן!" ס׳האָט שוין אויסגעזען ווי די שוואַרצע קליקע וואָלט האַלטן, ביי אַ נצחון, אָבער די באַוויזיע קעגן דרייפוס׳ן זיינען דאָך צו שוואַך, אַז מ׳זאָל קאָנען אַרויסטראָגן אַ שולד אורטייל. אין באַ־דאַטונגס צימער פון די מיליטער ריכ־טער קומט אַריין דער מאיאַר פאַטי דע קלאַם מיט אַ בריוו פון דעם קריגס־מי־ניסטער גענעראַל מערסיער, אין וועלכן ער דריקט אויס די סוביעקטיווע אַיבערצייגונג אין דרייפוס שולד. „ס׳ס וועט אויך אָנגעוויזן אויף אַ איינגעלייג־טן דאָקומענט, אַן אַנדערער „באַרדע־ראַ", וועלכער טראָגט אויף אַ בריוו אַ באַמערקונג געשריבן מיט קייזער, ווייל העלמס האַנט: דער דאָזיקער קאַלאַנעל ד". די מיליטער ריכטער פּראָטעסטירן ניט קעגן דער פאַרגוואַלטיקונג פון זיי־ער ריכטער געוויסן, זיי באַמיען זיך צו זיין איבערצייגט, אַז די בוכשטאַב „ד" מיינט „דרייפוס", און אויב דער גאַנ־צער דאָקומענט איז עכט (פאַקטיש איז ער געווען געפעלשט), זיי טראָגן אַרויס „שולדיק" דרייפוס. ווערט דעגראַדירט דערביי אַפּזיכטלאַך פאַרטויבט פון דער מיליטערישער מוזיק) און ער ווערט פאַר׳ מישפט צו לעבנסלייַנגלאַכער פאַרשיקונג אויפ׳ן „טייוולס אינזל".

די פאַמיליע דרייפוס רוט ניט. אַנגע־זעענע מענשן קומען זיי צו הילף אויפ־צורעדן דעם אמת. אָבער זיינע שונאים באַגייען ווייטערדיקע פעלשונגען. איי־נער פון די פעלשער, לויטענאַנט הענרי, ווערט אַרעסטירט און באַגייט זעלבסט־מאָרד. אַ רעאַקציאָנערער אַנטיסעמיט מיט׳ן נאָמען פּיקאַרט, נעמט איבער די לייטונג פון נאַכריכטן־אָפּטיילונג. אין דעם גענעראַלשטאַב, ער געפינט אויס, אַז דער אָפיצער עסטערהאַזי, אַ מענש מיט אַ פינסטערער פאַרגאַנגענהייט אין אַ פאַרדעטער; אַז ער שטייט אין פאַרבינ־דונג מיט׳ן דייטשן מיליטער־אַטאַשע שוואַרצקאָפּ, און אַז דער זעלבער עס־טערהאַזי איז אויך דער מחבר פון דעם „באַרדעראַ", וועלכער איז דער הויפּט באַווייז אין דרייפוס׳עס „שולד". פּי־קאַרט שטעלט צו ווענג אַ רעפּאָרט צו דעם קריגס־מיניסטער. פּיקאַרט באַקומט אַ באַפעל צו גיין קיין טונים דערשטיקן אַן אויפשטאַנד פון איינגעבאָרענע. ער קומט דערנאָך צוריק און הויבט אָן צו קעמפן פאַר׳ן אמת, אָבער ער ווערט ליכט פון דער קעגנוואָרט: זיצנדיק אין קריגס־געריכט אין דער צייט ווען דרייפוס איז גע׳משפּט געוואָרן, און צוהערנדיק די היציקע דעבאַטן ווען דער דרייפוס אפע־רע אין פראַנצויזישן פאַרלאַמענט, האָט דער צייטונגס־מענש פון ווין, טעאָדאָר הערצל, דערפילט דעם פליגל־שלאָג אַי־בער זיין קאָפּ, ווי ער דערציילט אין זיי־נע טאָג־ביכער. און אין זיין מוח איז אנשטאַנען די אידייע צום „אידן־שטאַט"

2

ס׳האָט געדויערט אַ צענדליק יאָרן ביז דאָס פראַנצויזישע פאָלק איז דערגאַנגען דעם אמת און האָט דעם אומשולדיקן צוריקגעבראַכט צו זיין גדולה. אָבער אין אַ חדר פון דער דייטשער אַמבאַסאַדע אין פאַריז; אין פריסישן קריגס־מיניסטעריי־אום; ביים דייטשן ריי־ס־קאַנצלער און אין בערלינער קייזערלאַכן שלאָס — האָט מען געוואוסט דעם אמת פון אָנהויב אָן. מען האָט געוואוסט, אָבער מען האָט ניט אויסגעזאָגט. און נאָך ערגער — מ׳האָט זי געזאָגט בלויז האַלב. און ווייל מ׳האָט געוואוסט אין פאַריז, אַז איין האַלב איז אַ ליגן, האָט מען אויך ניט געגלויבט אין דעם האַלבן אמת.

וויפיל קאַמף, צרות און סכנות, געפאַר־פאַר אַ גאַנצן פאָלק, פאַר דער גאַנצער וועלט, וואָלט מען געקאָנט שפּאָרן, ווען אין בערלין וואָלט מען זיך אַנשטאַלן נאָך פאַר׳ן אורטייל פון ערשטן קריגס־געריכט קעגן דרייפוס׳ן אַרויסצוקומען מיט׳ן אמת. מ׳האָט עס אָבער ניט גע־טאָן. אָבער צוויי טעג פאַר דער דערגראַ־דירונגס־צערעמאָניע איז דער דייטשער אַמבאַסאַדאָר גראַף מיניסטער געקומען צו דעם פראַנצויזישן אויסערן מיניסטער צו באַקלאָגן זיך וואָס די פראַנצויזישע פּרע־סע באַשולדיקט דייטשלאַנד. אין שפּיאָ־נאַוש, און דערקלערט דערביי אויך „ערנ־וואָרט" אַז די דייטשע אַמבאַסאַדע קאָן ניט קיין קאַפּיטן דרייפוס, טרייבט ניט קיין דייטשע שפּיאָנאַזש אין פראַנקרייך, האָט קיין „באַרדעראַ" ניט באַקומען.

די ווירקונג פון דער דאָזיקער דערקלע־רונג איז פאַר דרייפוס׳ן געווען קאַטאַ־סטראָפאַל. די פראַנצויזן האָבן געגלויבט, אַז דער צוועק פון דער דערקלערונג איז כדי דעם שפּיאָן דרייפוס׳ן צו ראַטע־ווען. די גלייכצייטיקע אָפיציעלע דער־קלערונג אין ריי־כסטאַג, אַז מ׳האָט מיט דרייפוס׳ן קיינע שייכות ניט געהאַט, איז אין פראַנקרייך אויסגעטייטשט געוואָרן אין גלייכן זין ווי דער „ערנוואָרט".

האָט דער אַמבאַסאַדאָר געוואָנט אַ ליגן? סובייעקטיוו ניט. גראָף מיניסטער איז געווען אַן ערנסטער. איידער ער איז אויפגעשטאַנען אין דער ריי־כסטאָג, האָט ער אַ רעדע פון׳ם קייזער אויפגעהערט. ער איז אַ פריינט פון׳ם קייזער, אַ מאַן פון אמת, אַ מאַן פון אַרבעט, אַ מאַן פון אַרבעט אין דער אַרמיי. אין דער אַרמיי־אַרבעט האָט ער אַ גרויסן נאָמען. אין אַנדערע ווערטער, ער איז אַ מאַן פון אמת. ווי אַזוי האָט ער אַזאַ אַ רעדע אויפגעהערט? ווי אַזוי האָט ער אַזאַ אַ רעדע אויפגעהערט? ווי אַזוי האָט ער אַזאַ אַ רעדע אויפגעהערט? ווי אַזוי האָט ער אַזאַ אַ רעדע אויפגעהערט?

אָבע ראַויף אין אַנדער ווינקל פון דער געשיכטע איז עטוואָס נייס געבאָרן גע־וואָרן און איז אַרויסגעטראָטן אין דער ליכט פון דער קעגנוואָרט: זיצנדיק אין קריגס־געריכט אין דער צייט ווען דרייפוס איז גע׳משפּט געוואָרן, און צוהערנדיק די היציקע דעבאַטן ווען דער דרייפוס אפע־רע אין פראַנצויזישן פאַרלאַמענט, האָט דער צייטונגס־מענש פון ווין, טעאָדאָר הערצל, דערפילט דעם פליגל־שלאָג אַי־בער זיין קאָפּ, ווי ער דערציילט אין זיי־נע טאָג־ביכער. און אין זיין מוח איז אנשטאַנען די אידייע צום „אידן־שטאַט"

2

ס׳האָט געדויערט אַ צענדליק יאָרן ביז דאָס פראַנצויזישע פאָלק איז דערגאַנגען דעם אמת און האָט דעם אומשולדיקן צוריקגעבראַכט צו זיין גדולה. אָבער אין אַ חדר פון דער דייטשער אַמבאַסאַדע אין פאַריז; אין פריסישן קריגס־מיניסטעריי־אום; ביים דייטשן ריי־כסקאַנצלער און אין בערלינער קייזערלאַכן שלאָס — האָט מען געוואוסט דעם אמת פון אָנהויב אָן. מען האָט געוואוסט, אָבער מען האָט ניט אויסגעזאָגט. און נאָך ערגער — מ׳האָט זי געזאָגט בלויז האַלב. און ווייל מ׳האָט געוואוסט אין פאַריז, אַז איין האַלב איז אַ ליגן, האָט מען אויך ניט געגלויבט אין דעם האַלבן אמת.

וויפיל קאַמף, צרות און סכנות, געפאַר־פאַר אַ גאַנצן פאָלק, פאַר דער גאַנצער וועלט, וואָלט מען געקאָנט שפּאָרן, ווען אין בערלין וואָלט מען זיך אַנשטאַלן נאָך פאַר׳ן אורטייל פון ערשטן קריגס־געריכט קעגן דרייפוס׳ן אַרויסצוקומען מיט׳ן אמת. מ׳האָט עס אָבער ניט גע־טאָן. אָבער צוויי טעג פאַר דער דערגראַ־דירונגס־צערעמאָניע איז דער דייטשער אַמבאַסאַדאָר גראַף מיניסטער געקומען צו דעם פראַנצויזישן אויסערן מיניסטער צו באַקלאָגן זיך וואָס די פראַנצויזישע פּרע־סע באַשולדיקט דייטשלאַנד אין שפּיאָ־נאַוש, און דערקלערט דערביי אויך „ערנ־וואָרט" אַז די דייטשע אַמבאַסאַדע קאָן ניט קיין קאַפּיטן דרייפוס, טרייבט ניט קיין דייטשע שפּיאָנאַזש אין פראַנקרייך, האָט קיין „באַרדעראַ" ניט באַקומען.

די ווירקונג פון דער דאָזיקער דערקלע־רונג איז פאַר דרייפוס׳ן געווען קאַטאַ־סטראָפאַל. די פראַנצויזן האָבן געגלויבט, אַז דער צוועק פון דער דערקלערונג איז כדי דעם שפּיאָן דרייפוס׳ן צו ראַטע־ווען. די גלייכצייטיקע אָפיציעלע דער־קלערונג אין ריי־כסטאָג, אַז מ׳האָט מיט דרייפוס׳ן קיינע שייכות ניט געהאַט, איז אין פראַנקרייך אויסגעטייטשט געוואָרן אין גלייכן זין ווי דער „ערנוואָרט".

האָט דער אַמבאַסאַדאָר געוואָנט אַ ליגן? סובייעקטיוו ניט. גראָף מיניסטער איז געווען אַן ערנסטער. איידער ער איז אויפגעשטאַנען אין ריי־כסטאָג, האָט ער אַ רעדע אויפגעהערט פון׳ם קייזער. אַ מאַן פון אמת, אַ מאַן פון אַרבעט אין דער אַרמיי. אין דער אַרמיי־אַרבעט האָט ער אַ גרויסן נאָמען. איידער ער איז אויפגעשטאַנען אין ריי־כסטאָג, האָט ער אַ רעדע אויפגעהערט פון׳ם קייזער. אַזוי האָט ער אַזאַ אַ רעדע אויפגעהערט? אַזוי האָט ער אַזאַ אַ רעדע אויפגעהערט? אַזוי האָט ער אַזאַ אַ רעדע אויפגעהערט?

די אויספאָרשונגס אַרבעט פון דער בוירד עקספּע־דיציע אין די זיד פאָל געגנטן

פון א. גערבאָווי

— 1 —

האָט שוין די בוירד עקספּעדיציע אין דער פאַרוויינער אַנטאַרקטיקע אייני־געפאַקט איר ביסל אַרומקייט און האָט זיך אויוועקגעלאָזט צוריק אַהיים, צוריק צו דער ציוויליזאַציע נאָכדעם ווי זי האָט פאַרבראַכט אין דעם אייזיקן מדבר תע־כער אַ יאָר צייט און דאָרט דורכגעפירט פאַרשיידענע וויסנשאַפטלאַכע אויס־פאַרשונגען. אַזוי לאַנג ווי אויף די דער זי אין צוריקגעקומען אין דערציילט אַרום וואָס זי האָט דאָרט אויסגעפאַרשט אַ ביסל אַז פרי צו שריבן און מאַכן גע־וויסע אַפּשאַצונגען וועגן אירע דערגרייכ־טונגען. נאָך אַלעמען, מעג מען דערוואַרט־טען און וועגן אירע וויכטיקערע אַנטדע־קונגען דאָרטן וויסן מער נאָך נאָרנטן.

ערשטנס דערפאַר וואָס עס איז זייער שווער, כמעט ווי אוממעגלאַך אין דער־צע שורות און אַפּגעהאַקטע פראָזן וועלן מע מען מיט נאָכדראַכטן־ווייז באַנוצן אין אַ ראַדיאָ קאָמבינאַציעס אויף אַזאַ ווייט שטערעקע. איבערגעבן אין דעטאַ־לן׳ס נאָכאַפּטלאַכע דערגרייכונגען פון דער אויספאָרשונגען. און צווייטנס, אין גיט מעגלאַך, אַז וועגן געוויסע אַרבעטן זייט דאָרט אין נאָך איצט ניט דאָטאַס צו רייד.

וועט דעם לעזער וואָס איז פאַראינ־טערעסירט אין דער אויספאָרשונגס אַר־בעט פון דער בוירד עקספּעדיציע אין די זיד פאָל געגנטן, אויסקומען צו וואַרטן ביז אין דער מאַנטרעאָל. אין דער אַרמיראַל בוירד מיט זיינע מענשן וועלן זיך צוריקקערן קיין אַמעריקע און ווערן באַקאַנט מאַכן אַלע דעטאַלן פון זייער אויספאָרשונגס אַרבעט. דערווייל וועל איך אָבער פון די באַזונדערע, מאַנע־רע נייעס וועלכע די ציטונגען האָבן דאָ באַקומען, דורך דער צייט וואָס די בוירד עקספּעדיציע האָט פאַרבראַכט און גע־פאַרשט. אין די אייז־איינגעקלאַמערטע געגנטן, זוכן צו שאַפן פאַר דעם לעזער אַ באַנריף וועגן דער אַרבעט וואָס די עקספּעדיציע האָט דאָרט אָפּגעטאָן.

ווי געוואָנט, קומט מיר אויס צו ציען מיין מאַטעריאַל פון מאַגערע ציטונגס־באַריכטן וואָס זיינען דאָ אין דאָרט צע־וואַרטן. געוואָרן איבער די ציטונגען, וועל איך זיך דאָרט אַנדערש אויסדרי־קן אין אַ ביסל